

Nr 530

Av herr **Svenungsson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 105 angående ökat stöd åt forskning m. m.*

I proposition nr 105 framlägges — på grundval av 1955 års universitetsutrednings betänkande "Forskningens villkor och behov" (SOU 1958: 32) — förslag till väsentliga förstärkningar av forskningsresurserna vid universitet och högskolor. Även om det statsfinansiella läget icke gjort det möjligt "att i full utsträckning tillgodose de av universitetsutredningen framlagda förslagen" (prop. sid. 106), syftar propositionen till en väsentlig och tacknämlig förstärkning av ifrågavarande läroanstalters forskningsresurser beträffande såväl den kvalificerade vetenskapliga personalen som biträdespersonalen.

Mot bakgrund av propositionens positiva och konsekventa förslag beträffande dimensioneringen av forskningens resurser i övrigt finner undertecknade det överraskande, att de båda teologiska fakulteterna emot utredningens förslag ställs utanför den föreslagna upprustningen — i synnerhet som forskningen vid dessa fakulteter redan nu bedrivs under betydligt ogynnsammare betingelser än jämförbar forskning vid universiteten.

Det föreligger ingen skillnad beträffande forskningens behov mellan teologiska och övriga humanistiskt inriktade ämnen. Inte bara forskningsmetoden utan även forskningens föremål är i de flesta fall likartade för de teologiska och de historisk-filosofiska eller språkvetenskapliga disciplinerna.

Vid forskningen förekommer ett betydande samarbete mellan representanter för besläktade ämnen inom skilda fakulteter. Som exempel kan nämnas, att professorerna i nya testamentets exegetik, grekiska och egyptologi ofta arbetar med gemensamma forskningsprojekt, att representanterna för ämnena kyrkohistoria, historia, folklivsforskning, ekonomisk historia och lärdomshistoria har forskningskontakt på många punkter samt att professorerna i praktisk teologi med kyrkorätt bedriver gemensamma forskningar med sina kolleger i konsthistoria, musikhistoria, rättshistoria och pedagogik. Värdet av detta samarbete har understrukits genom att universitetsstatuterna innehåller bestämmelser om ämnesgrupper omfattande närbesläktade ämnen vid skilda fakulteter.

Detta värdefulla samarbete kommer emellertid inte att kunna bedrivas rationellt om upprustningen av forskningens resurser ges den här påtalade begränsningen. När en institution ges bristfälliga forskningsresurser försvåras en allsidig bedömning av forskningens föremål. Forskningsmöjlig-

heterna minskas därigenom också vid de samarbetande institutioner, som själva har givits en i och för sig tillfredsställande utrustning.

Inom den teologiska forskningen är det vidare vanligt med samarbete och vetenskaplig debatt mellan forskare i olika länder. De svenska forskarnas anseende visar sig bl. a. i erbjudanden om professurer och kallelser som gästföreläsare vid utländska universitet samt i den publicitet som ägnas svensk teologisk forskning i utländsk facklitteratur. Möjligheterna för de svenska teologiska forskarna att upprätthålla sina livliga kontakter med forskare i andra länder och sitt internationella anseende äventyras emellertid om ej ens det fåtal forskare, som finns anställda vid de svenska teologiska fakulteterna, erhåller tillräckliga forskningsresurser.

Assistent- och amanuensbefattningar

Blande de konkreta förslag, som framläggs i proposition 105 intas en dominerande plats av förslaget i kapitel III att varje professur och laboratur (motsvarande) självklart skall förenas med ett visst minimum av kvalificerad personal för forskningsassistans och allmänt institutionsarbete. Alla professorer skall sålunda oberoende av sådana faktorer som forskningens art och antalet elever få disponera minst 500 assistenttimmar för dessa ändamål. I en rad ämnen, bl. a. de som har en omfattande undervisningsorganisation, föreslås detta minimum bli 1000 assistenttimmar. Som jämförelse kan nämnas, att professorerna vid den teologiska fakulteten på ett undantag när för detta ändamål disponerar knappt 40 assistenttimmar var i form av en bibliotekarie.

Vid remissbehandlingen av universitetsutredningens betänkande har ingen erinran gjorts mot förslaget att dessa principer också skulle tillämpas för ämnena vid den teologiska fakulteten. Däremot har det från några håll påpekats, att dessa ämnen inte observerats vid exemplifieringen av ämnen med omfattande undervisningsorganisation.

Amanuens- och assistentbefattningarna har inte bara en stor betydelse för forskningens rationella bedrivande. De spelar också en betydelsefull roll i den enskilde forskarens karriär. I utredningens betänkande och i propositionen är en ledande tanke den, att forskare på alla nivåer skall kunna erhålla befattningar med arbetsuppgifter i anslutning till de forskningar, de bedriver: för licentiander skall finnas amanuens- och assistentbefattningar, doktorander skall kunna bli forskarassistenter och den graduerade forskaren skall ha möjlighet att få en e. o. docentbefattning. Vid den teologiska fakulteten finns ingen motsvarighet till denna karriär, eftersom befattningar, som kan erhållas före disputationen, är i det närmaste obefintliga. Ett inrättande av amanuens- och assistentbefattningar i de teologiska ämnena skulle därför innebära ett steg i riktning mot att ge studenterna i dessa ämnen möjlighet att bedriva högre studier på samma villkor som andra studenter.

I likhet med universitetsutredningen anser vi, att inrättandet av här berörda befattningar vid de teologiska fakulteterna bör aktualiseras petita-vägen sedan principbeslut fattats.

Biträdespersonalen intar också en framträdande plats i propositionen. På denna punkt har vi med tillfredsställelse noterat, att departementschefen använder utredningens beteckning "humanistiskt inriktade ämnen" och att han skriver, att de föreslagna skrivcentralerna givetvis skall kunna utnyttjas även av ämnen tillhörande andra fakulteter än den humanistiska. Då omfattningen av den successiva utbyggnaden inte angivits, vill vi emellertid redovisa vår uppfattning om den teologiska fakultetens behov. Utredningen har för de humanistiskt inriktade ämnenas del föreslagit att sekreterarhjälp för forskning skall ställas till förfogande med en heltidsbefattning per fyra ordinarie lärartjänster, d. v. s. för den teologiska fakultetens vidkommande två heltidsbefattningar. Vid remissbehandlingen har bl. a. från historisk-filosofiska sektionen i Uppsala framhållits att drygt det dubbla hade varit en mer realistisk bedömning. Till detta skall enligt utredningen en heltidsbefattning läggas vid varje större institution. Universitetskanslern framhåller i sitt remissyttrande, att det innebär en underskattning av det av undervisningens omfattning förorsakade kansliarbetet, om den teologiska fakulteten räknas som *en* stor institution.

Om ingen hänsyn tas till remissuttalandena skulle teologiska fakultetens behov alltså vara tre heltidsbefattningar för forskning och allmänt institutionsarbete. Härtill kommer att en huvudsaklig uppgift för det nu anställda kontorsbiträdet är utskrifter i samband med den praktisk-teologiska kursen. Med den nuvarande studenttillströmningen torde denna uppgift komma att kräva minst en heltidsbefattning. Teologiska fakultetens behov skulle alltså vara att med företrädesrätt disponera en skrivbyrå av minst den storlek departementschefen skisserat. Vi finner det emellertid vara ett ändamålsenligt förslag att skrivbyråerna där förhållandena det medgiver skall kunna disponeras av alla fakulteter så att tillfälliga belastningstoppar kan utjämnas.

Liksom utredningen finner undertecknade att utbyggnaden lämpligen kan ske successivt under de närmaste tre budgetåren, d. v. s. med en befattning per år.

Statens humanistiska forskningsråd

Beträffande den teologiska forskningens representation i det föreslagna statens humanistiska forskningsråd får vi hänvisa till de i proposition 105 på sid. 185 f. citerade remissyttrandena från bl. a. Sveriges förenade studentkårer.

Den akademiska undervisningen

Den teologiska forskningens möjligheter begränsas av att de personella

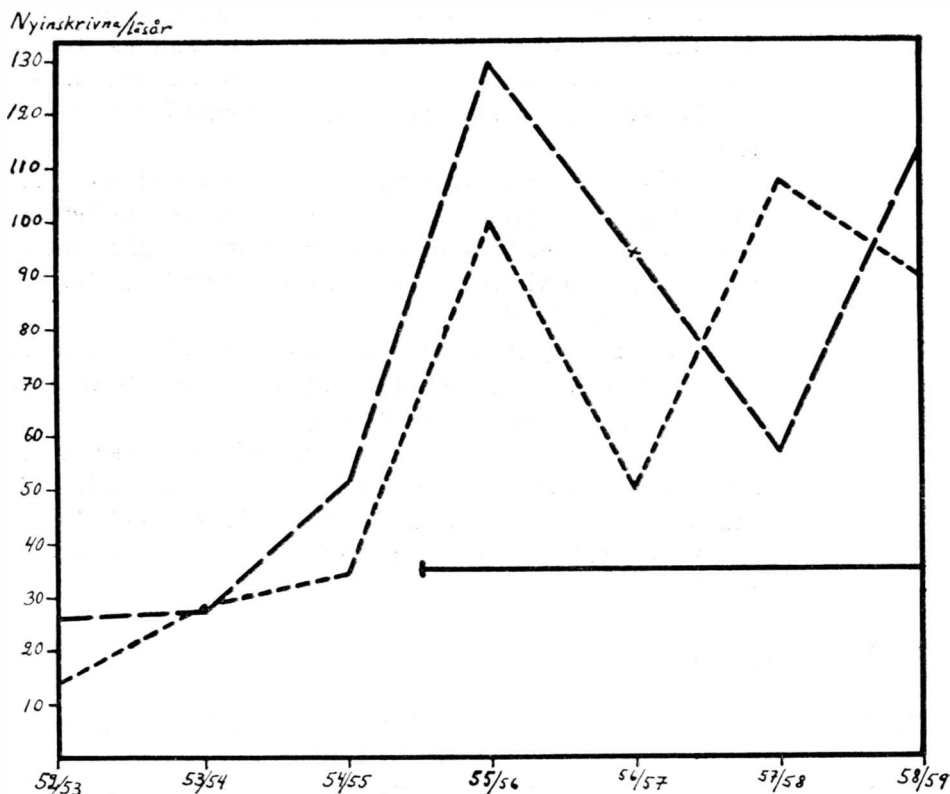
forskningstillgångarna ej kan utnyttjas för sitt egentliga ändamål. Undervisningsorganisationens bristfällighet medför nämligen, att högkvalificerad forskningspersonal tvingas använda en stor del av sin tid åt med elementär undervisning sammanhängande göromål. Den nya studieordning för teologie kandidatexamen och ämnet kristendomskunskap i filosofiska examina, som genomfördes genom författningar av den 6 maj 1955, medförde ökad undervisningsskyldighet på elementärstadiet för professorer och docenter med en motsvarande minskning av möjligheterna att handleda forskning på högre stadier. Möjligheterna till forskning har ytterligare kraftigt beskurits till följd av den oväntat stora studenttillströmningen. En avsevärd del av den för forskning avsedda tiden måste ägnas åt skrivningsrättning, deltentamina och andra med undervisningen sammanhörande göromål. Vi vill i detta sammanhang bestämt framhålla dels de vådor det innebär, om universiteten förlorar sin karaktär av forskningsanstalter, dels att undervisningens standard äventyras, om t. o. m. professorer och docenter har starkt begränsade möjligheter att bedriva egen forskning.

Undertecknade finner det därför synnerligen välmotiverat att universitetskanslern i sitt på sid. 61 i proposition 105 citerade remissyttrande framhåller, att i samband med forskningsreformens genomförande principbeslut även bör fattas om upprustning av de teologiska och juridiska fakulteternas undervisningsresurser. Under hänvisning till sin företrädares i kanslersämbetet utlåtanden över 1955 års universitetsutrednings betänkande I: Den akademiska undervisningen. Forskarrekryteringen. (SOU 1957: 24) påyrkar han, att de grundläggande principerna om undervisningsgruppernas storlek och upprättandet av nya undervisningsavdelningar vid stigande studentantal, som föregående års B-riksdag enligt dess skrivelse nr 76 godtagit för de filosofiska fakulteternas del, i tillämpliga delar borde genomföras även för de teologiska och juridiska fakulteterna.

Att en undervisningsreform av detta slag är den i detta fall mest ändamålsenliga torde med all tydlighet framgå av vidstående diagram. En grundläggande princip för denna reform är nämligen den, att i en organisationsplan skall fixeras det minimum av undervisning, som varje student i ett ämne är berättigad att erhålla. Sedan sker en automatisk anpassning efter studenttillströmningen. Blir studenterna fler, så ökas antalet lärare, blir de färre, så minskas undervisningsresurserna.

Det förtjänar slutligen att framhållas, att undervisningsreformen vid de filosofiska fakulteterna motiverades med att varje student skall erbjudas fullgod undervisning, vilken studieriktning han än önskar välja. För den teologiska fakultetens del tillkommer arbetsmarknadens behov som ett starkt argument för en upprustning. Även den nuvarande studenttillströmningen är nämligen otillräcklig med hänsyn till arbetsmarknadens behov.

Förhållandet mellan antalet nyinskrivna teologie studerande och lärarstabens dimensionering vid de teologiska fakulteterna läsåren 1952/53 — 1958/59.

Teckenförklaring:

- i Uppsala nyinskrivna teologie studerande.
- · - · - i Lund nyinskrivna teologie studerande.
- det maximala antal nyinskrivna, som lärarstabens vid de teologiska fakulteterna är dimensionerad för vid undervisning enligt 1955 års examensstadga.

Uppgifterna om antalet nyinskrivna är hämtade ur resp. fakultets matrikel. Vid angivandet av lärarstabens dimensionering har följande överväganden gjorts: Under de första årens studier meddelas all undervisning i form av lektionsundervisning. Enligt universitetsutredningen bör sådan undervisning inte beviljas av fler än 35 studenter i en grupp. Under studietidens senare del består så gott som all undervisning av seminarieövningar. Vid dessa bör enligt utredningen gruppstorleken vara 20 å 25 studenter. Efter som ungefär en tredjedel av de teologie studerandena inte följer denna undervisning utan fortsätter mot en filosofisk examen motsvaras en lämplig gruppstorlek också här av ett antal nyinskrivna om maximalt 35.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer undertecknade,

att riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts prop. nr 105 till innevarande riksdag måtte besluta att vid beräkningen av minimiresurserna med avseende på assistent- och amanuenspersonal för forskningens och det allmänna institutionsarbetets behov samma beräkningsgrunder skall tillämpas för de teologiska fakulteternas ämnen som för ämnena inom den humanistiska fakulteten,

att vid den successiva utbyggnaden av biträdespersonalen en målsättning skall vara att de teologiska fakulteterna senast budgetåret 1961/62 med företrädesrätt skall disponera var sin skrivbyrå bestående av minst ett kanslibitråde och tre kontorsbiträden,

att den teologiska forskningen i det föreslagna statens humanistiska forskningsråd skall vara representerad med en ledamot från vardera fakulteten,

att de beslut, som föregående års B-riksdag med anledning av Kungl. Maj:ts prop. nr 104 år 1958 fattat beträffande undervisningen inom de filosofiska fakulteternas ämnen, jämväl skall gälla för ämnena inom de teologiska fakulteterna.

Stockholm i april 1959

<i>David Svenungsson</i>	<i>Jean Braconier</i>	<i>Eric Nelander</i>
<i>Erik Magnusson</i> i Tumhult	<i>Carl Eric Hedén</i>	<i>Ernst V. Staxäng</i>
<i>Birgitta Sjöqvist</i>	<i>Sam. B. Norup</i>	<i>Ove Gansmoe</i>
<i>Edvin Gustafsson</i> i Bogla	<i>Stina Wallerius-Gunne</i>	<i>Åke Zetterberg</i>
<i>Sigvard Rimås</i>	<i>Yngve Hamrin</i>	<i>Gunnar Heckscher</i>
<i>Evert Svensson</i> Kungälv	<i>C.-O. Carlsson</i>	<i>Olof Hammar</i>
<i>Sven Antby</i>	<i>Henrik Munktell</i>	<i>Gunnar Gustafsson</i>
<i>Lisa Johansson</i>	<i>Karin Wetterström</i>	<i>Märta Boman</i>

Harald Hallén

J. W. Pettersson
i Norregård

J. Onsjö

Ulla Lidman-Frostenson

John Eriksson
i Bäckmora

Sven Svensson
i Krokstorp

Axel Gustafsson
Borås

Henning Carlsson
Huskvarna

Axel Landgren

Dag R. Edlund

Gunnar Larsson
i Luttra

Elsa Lindskog

Erik Norén

Sven Gustafson
i Göteborg
